

Frit NORDEN

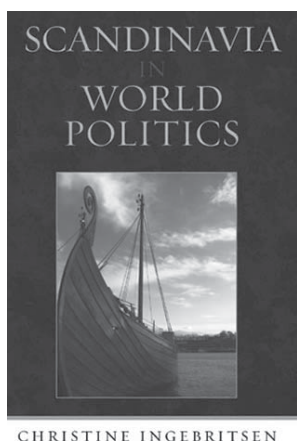
35. årgang - nr. 2 - 2007

Nordens nødvendighed - set fra USA

Af *Jesper Morville*

Scandinavia in World Politics er navnet på en bog, som professor ved Washington University, Christine

CHRISTINE INGEBRITSEN

Ingebritsen udsendte i 2006. Og det er en øjenåbnende oplevelse at se, hvor snublende tæt på Frit Nordens opfattelse denne amerikanske analyse ligger.

Inbritsens bog (der er et bind i en større serie om Europe Today) forsøger at definere, hvad det er, der indtil nu har givet de nordiske lande deres indflydelse og specielle status i verdenssamfundet og hvilke værdier, de nordiske lande har gjort til deres varemærke. Hun giver et historisk rids af landenes udvikling, en beskrivelse af den nordiske model, vi kender i dag og en nuanceret analyse af, hvilke kræfter, der i dagens verden trækker i en anden retning.

Indledningsvis fastslår hun, at der er flere måder, hvorpå man kan skaffe sig indflydelse på den internationale scene: magt, alliance med stormagter eller idemæssigt/normsættende/moralsk lederskab. På hjemmefronten, argumenterer hun, har de nordiske lande demonstreret, hvordan magt og rigdom kan fordeles rimeligt, forskelle mellem køn og klasser minimeres og statsmagten anvendes til at sætte grænser for markedet og social uretfærdighed. Disse uomtvistelige succeser og en fælles vilje til at fremme områder som fred, global ligestilling, u-landsbistand og miljø på verdensscenen har gjort, at Norden

tages seriøst som normsætter. Det hjælper også, at landene har haft en række markante personligheder som talsmænd, fra Fridtjof Nansen i Folkeforbundet til Dag Hammarskjöld og Olof Palme (ja selv Uffe Ellemann nævnes for sin indsats i de baltiske lande). Forfatteren giver mange konkrete eksempler, bl.a. at Nelson Mandelas afskedsrejse udelukkende gik til Skandinavien og Holland, for at påpege disse landes centrale betydning for apartheidsystemets fald.

Men forfatteren er ikke blind for de ændringer, der sker i de nordiske samfund og holdninger i disse år, og de kræfter, der trækker dem i en anden retning. „De to største udfordringer er overførslen af magt fra Skandinavien til EU, efterhånden som integrationen uddybes, og indvandringen af ikke-skandinaver.“

Forfatteren mener dog, at de nordiske EU-lande har fået stor indflydelse i Unionen. Emner som mere åbenhed, krav til nye medlemsstater om mindretalsbeskyttelse og mere miljøbevidsthed er alle emner, som Danmark, Finland og Sverige har sat på dagsordenen, påpeger hun - ligesom den reaktion imod overcentralisering, der ifølge hende blev den positive effekt af Danmarks nej til hhv. Maastricht og Euroen. Men hun ser ligeså klart, at EUs sikkerhedspolitik har fjernet grundlaget for den svenske og finske neutralitetspolitik og at privatiseringspolitikken truer den nordiske model.

I skemaform vider hun, hvad der er sket på dette område i de senere år, bl.a. mindre offentlig service og større arbejdsløshed.

De fremmedfjendske protestpartier, der er opstået som et svar på disse problemer, truer også både de nordiske værdier og Nordens mulighed for fortsat at udøve et berettiget moralsk lederskab på den internationale scene. Men gennemgående ser

LÆS I BLADET

Tak til Leif Kajberg.....	s.	2
Vil Island tilslutte sig euroen? Af Ragnar Arnalds	s.	2
Finland en ung nation med en blodig historie Af Jens Rahbek Pedersen ...	s.	4
Finnerne går stærkt ind for nordisk samarbejde Af Jakob Buhl	s.	5
Helsingfors-aftalen: Det nordiske samarbejdes fundament Af Leif Kajberg.....	s.	6
Program for Nordisk Folkemøde 2007 i Helsingfors	s.	8
Skandinavien under tiden 1900...1930 Av Tomas Larsson	s.	10
Nyt fra vore foreninger og Nordiske noter	s.	14

Ingebritsen fortsat de nordiske lande øve stor indflydelse og anvende den på at markedsføre en om end revideret udgave af de værdier, de så længe har stået for. Værdier, hun mener, er mere nødvendige nu end nogensinde.

Der er enkelte småfejl i bogen. Alene titlens brug af ordet Scandinavia, når den handler om alle de nordiske lande, er formelt forkert. Året for den danske euroafstemning er også sat til 1999 i stedet for år 2000. Men det vejer ikke så meget som det positive:

Når man herhjemme er vant til at se det nordiske samarbejde nedgjort eller endog benægtet, er det befriende at læse den amerikanske universitetsprofessors analyse.

Når man får budskabet om Nordens nødvendighed så klart formuleret fra Washington University, smøger man ærmerne op!

Christine Ingebritsen:
Scandinavia in World Politics
Rowman & Littlefield, New Your
2006, 127 sider, kr. 239

Frit NORDEN

Redaktion:

Jesper Morville (ansvarshavende)

JesperMorville@mail.dk

Jakob Buhl

NordenDebat@yahoo.se

Luisse Hemmer Pihl

skrodhoj@mail.dk

Leif Kajberg

Leif_Kajberg@hotmail.com

Fritt Norden, Norge:

John Dale

j.dale@online.no

Fritt Norden, Sverige:

Jörgen Bengtson

jorgen@infopress.se

Tomas Larsson

Tomas.u.larsson@telia.com

Abonnement: Dkr. 200,-

Tryk: Toptryk, Gråsten

Tak til Leif Kajberg!

Dette blad er det første nummer af Frit Norden siden nr. 1 i 1999, hvor der ikke står Leif Kajberg i rubrikken „ansvarshavende redaktør“. Det betyder heldigvis ikke, at Leif ikke fortsat er med både i bladets redaktion og i Frit Norden Danmarks styrelse. Men jobbet som ansvarshavende redaktør bliver han nu afløst af. Og det er en god anledning for den øvrige redaktion til at takke ham for den uvurderlige indsats, han har ydet på posten.

Leif har ikke alene fastholdt den høje kvalitet i bladets artikler, som det - ude falsk beskedenhed - kan rose sig af at have haft igennem alle år. Han har gjort det mere helnordisk, i emnevalg, forfattervalg og sprog. Og han har åbnet bladets spalter for interne diskussioner i foreningen, om prioriteringer og fornyelse. Med mildt kætterske og konstruktivt provokerende indlæg har han fået mange af bladets læsere - og af medredaktørerne - til at se vores kamp for det nordiske fra nye vinkler. Det er en proces, som „den gamle redacteur“ helt sikkert vil fortsætte også som menigt medlem af redaktionen.

Vi kan derfor både takke Leif for at have båret ansvaret for bladet i de mange år, og byde ham velkommen til det fortsatte samarbejde fremover.

Vil Island euroen?

Af Ragnar Arnalds

I Skandinavien høres det ofte, at Island seriøst overvejer at tilslutte sig euroen og opgive sin egen valuta. Redaktionen af Frit Norden har kontakteret mig og anmodet om en artikel som kan redegøre for situationen i Island og hvordan det forholder sig med den islandske valuta og euroen. Overvejer Island en opgivelse af den islandske krone? Eller finns der planer om en aftale som går ud på en fast kurs i forhold til euroen lig den danske aftale?

Svaret til begge disse spørgsmål er et klart nej. For det første er alle partier i Island enige om at EU-medlemskab ville være en forudsætning for at Island kan skifte fra krone til euro. En fast kurs i forhold til euroen lig den danske aftale er noget som ingen taler om.

For det andre er der nu for tiden en klar majoritet i Altinget mod EU-medlemskab. Det blir valg til Altinget den 12. mai. Partier som står på nej-siden er i fremmars men det eneste parti som støtter medlemskab og opgivelse af den islandske krone, den sosialdemokratiske Allians, er i stærk modvind. Sandsynligtvis blir forholdet i Altinget mellem ja- og nej-siden efter valget: 2/3 deler imod og 1/3 med EU-medlemskab.

For det tredje opfylder Island ikke de betingelser som EMU bygger på. Rentenivået og inflationen er alltfør høj. Den økonomiske situation i Island og i euro-området er så forskellig som svart og hvid. Det er helt rigtigt at vi har haft en ivrig diskussion i Island i de sidste måneder om den islandske krone og euroen på grund av at den islandske krone faldt meget i året 2006, d.v.s. marknaden devaluerede den omkring 20%. „Island på vej mod afgrunden“, sa Jyllandsposten i Danmark i mars 2006!

tilslutte sig

Er det så muligt at den islandske økonomien vil snart bryde sammen med den følge at vælgerne mister troen på en selvstændig islandsk økonomi? Sandheden er at det som er blevet sagt i udlandske tidninger om Islands økonomi og om diskussionen her i landet om euroen og kronen er en stor overdrivelse. Økonomisk set står Island sterkt. Den årlige økonomiske vækst, GDP, har vært 4-6% i mange år. National inntekten per inbygger er blant de højeste i verden og arbejdsløshed er kun lidt over 1%.

Alligevel er det helt riktigt at der finns store problemer i Islands økonomi men vi kan karakterisere dem som en godartet sygdom. Problemet er opstått i forbindelse med de kæmpestore udenlandske investeringer i aluminproduktionen og kraftværker som skal skaffe elektricitet til produktionen. Økonomien har vokset med for stor fart og blevet for varm Derfor blev den islandske krone for stærk i året 2005. Centralbanken satte styrenten op trek i trek så at nu er den godt 14%, måske den højeste i verden. Styrenten (på engelska: the policy interest rate) er den basrenta som Centralbanker bruger i sin handel med bankerne.

En alltför stærk islandsk krone resulterede i at udlandske varer blev for billige og vi fik en stor underbalans i udenrigshandelen. Devalueringen av den islandske krone var derfor meget positiv og naturlig for Islands økonomi, et vigtigt skridt i retning til en avbalansering og en blöd landing som Islands økonomi behøver fremfor allt. Men det kan tilstås at kronens fald i mars 2006 blev for brat og det skaber alltid panik og overdrivelser i pressen. En udjævning som tager sin tid og måske pågår i et år er gunstigere.

Den høje rente i Island og kronens kursfald bruges meget av EU-tilhængere som argument for at vi skal tage op euroen. Låg rente er noget som alltid er populert.

„Lad oss gå in i EU og ta opp euroen så forsvinder problemet,“ siger EU-tilhængere.

Det er en farlig propaganda men også meget billig og fuldstændig falsk. Grunden for de problemer vi har er ikke kursen eller renten men en alltför varm økonomi eller en slags vokse smerter. Faktiskt behøver Islands økonomi en lægebehandling som er helt omvendt til det som økonomien i EU kræver. De store land i Euroområdet har haft ringe økonomisk vækst og en høj rente i Island er en nødvendighed til at trykke ned faren for inflation. En 2-3 % styrenten som Eurobanken har havt ville være katastrofal i Island.

Dette förer oss til et vigtig punkt, d.v.s forskellig symmetri i økonomiske konjunkturer. I den islandske Central Bank har man udfört kalkulationer omkring spørgsmålet om symmetrien i konjunkturer i evropeisk økonomi. Om vi tager for ex. symmetrien i økonomisk vækst i den sidste tredje del av 1900 tallet, och jävnförer udviklingen i nogle land med udviklingen i et medeltals EU så viser det sig at Tyskland, Frankrig och Beneluxlandene har en stor symmetri i konjunkturer. For Danmark får vi 63% symmetri, for Sverige 49 % symmetri och det samme for Storbritannien, men bare 7 % for Norge og 5 % for Island.

Om vi tar *handelspriser* ud och ind (*terms of trade*) så er symmetrien i ændringer av handelspriser i jävnförelse med EU: i Danmark 72 % , og i Sverige 63 % men bare 12 % for United Kingdom, kun 0,3 % for Island och for Norge næsten 0 %. Alltså ingen symmetri mellem Island og Norge på den ene side og de gamla EU-land på den annen side.

Forklaringen er dels att Islands, Norges och Storbritanniens økonomi er i langt højere grad end de kontinentale eurolands økonomier orienteret mod den dollar-dominerede verden. Men det er jo

Ragnar Arnalds er forfatter, tidligere finansminister og formand for Heimssyn.

også fisken som spiller en vældig stor roll i Island och i Norge både fisk och olje.

Disse kalkulasjoner om symmetrien i økonomien er en påmindelse og advarsel for Islandinger og Nordmenn at ofte er det meget opraktiskt – også i økonomien - att bruge samme nummer for alle.

Det er helt klart at EU-modstandere i Island har sterke økonomiske argumenter på sin side. Lad mig derfor sige til slut: Det er ingenting som antyder at Island er på vej in i EU i de kommende år. En ansøgning om medlemskab er helt udelukket av partipolitiske grunder i de næste fire år. Og den debat som vi riktig nok fik her i landet i vinter om euroen og den islandske krone vil ikke få nogle videre følger. Islands økonomi vil ikke opfylde EMU-betingelserne i de nærmeste år og det vil trække ud i mindst 4-8 år at det bliver realistiskt med euro i Island. Om det så også bliver en politisk mulighed får vi se men i de kommande år er den ikke til stæde.

Finland en ung nation med en blodig historie – men det er nu historie!

Af Jens Rahbek Pedersen

Finland blev først selvstændig i 1917. I slipstrømmen på Ruslands opløsning fik man nu mulighed for at erklære sig selvstændig. Men selvstændigheden kom først efter en blodig borgerkrig mellem de hvide og de røde. Den varede fra december 17 til april 18.

Resultatet var at mere end 3000 døde på hver side, men hvad værre var henrettedes efter borgerkrigen omkr 8300 røde og mere end 12 000 andre døde af sult i fangelejrene.

En borgerkrig er langt værre end en almindelig krig. Her er fjenden udefra kommende. I borgerkrigen er fjenden naboen. Det er ikke for meget sagt, at de sidste sår nok først blev lægt i 1990-erne. Her blev der endelig i den største fangelejr ved Ekenæs i Sydfinland hvor mere end 4000 røde omkom sat en mindetale op med navnene. Men det var altså mere end 70 år efter tragedien.

Når borgerkrigen blev så frygtelig hang det sammen med, at i Finland stod socialisterne stærkt. Der var skabt en alliance mellem arbejderne på de store savværker og metalindustrien og husmændene – de såkaldte torpere. Allerede i 1916 vandt socialisterne flertal i rigsdagen i alt 103 ud af 200 medlemmer.

Men de røde blev nedkæmpet under ledelse af Finlands nationalhelt: Carl Gustav Mannerheim, der i øvrigt havde været oberst i zarens hær. Han fik hjælp af tyskerne og borgelige finnere, de såkaldte jægere, der havde fået krigserfaring på tysk side under Verdenskrigen. Så selv om de røde var de fleste, var det en ulige kamp. Deres højeste officer var en løjtnant.

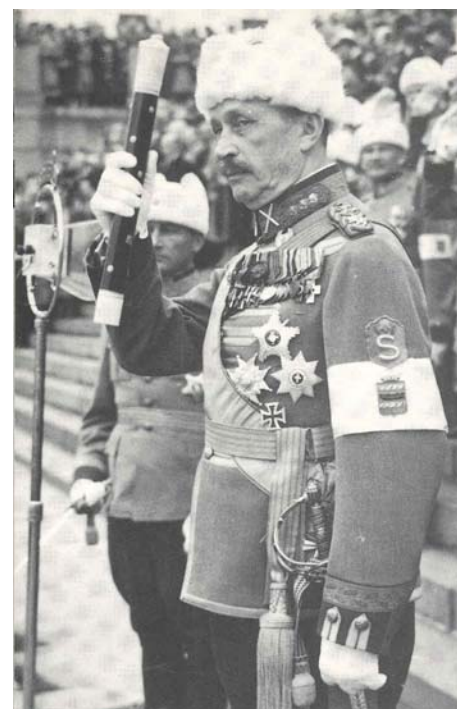
I mellemkrigstiden regerede politiske partier, der var meget kritiske overfor Sovjet – det var i øvrigt gensidigt og kommunistpartiet var forbudt. Men det lykkedes trods alt

Finland at bevare uafhængigheden indtil Molotov – Ribbentov pagten i 39. Her fik Sovjetunionen hals og håndsret over De baltiske lande og Finland. I løbet af efteråret 39 ophørte De baltiske lande i praksis at eksistere og turen kom nu til Finland. Den daværende finsk-russiske grænse løb kun 24 km fra Leningrad, så russerne krævede grænsen trukket tilbage, og i stedet for tabet af Det karelske næs fik finnerne tilbudt større områder i Østkarelen nord for Ladogasøen. Finnerne sagde nej. Med De baltiske landes skæbne in mente var det nok ikke så sært. Det bør dog bemærkes, at de tre personer der nu kommer til at spille den ledende rolle i Finlands historie alle sagde ja. Det var Mannerheim, Paasikivi og Kekkonen.

I slutningen af november 39 angreb Sovjet derfor Finland. På trods af et helt modigt forsvar med store russiske tab til følge måtte Finland, da Sovjet satte en hær ind, der talte flere soldater ind end den samlede mandlige befolkning, kapitulere i marts 40. Det største tab var Det karelske næs med Finlands næststørste by Vyborg.

Situationen ændredes sig totalt, efter at Hitler erklærede Sovjet krig i juni 41. Finland angreb som tysk allieret Sovjet og rykkede på rekord tid frem til de gamle grænser. Her blev de klogeligt stående og deltog ikke i angrebet på Leningrad eller Murmanskbanen. I 1944 da krigslykken skiftede måtte Finland igen kapitulere og bl.a. afstå Næsset, Petsamoområdet i Nord og udleje Porkalla området umiddelbart udenfor Helsingfors til Sovjet, betale krigsskadeserstatning, men mest smertelig af alt måtte de politikere, der havde ført krigen fængsles som gemene krigsforbrydere.

Omkostningerne havde været enorme: mere end 80 000 døde og mere end 80 000 sårede og 324 000 flygtninge. I Vyborg, der tidligere

*Finlands nationalhelt:
Carl Gustav Mannerheim*

have haft 80 000 indbyggere, blev 7 tilbage. Men Finland forblev selvstændigt!

Men det medførte en total nyorientering af finsk politik. Som vi efter 1864 måtte finnerne nu indse, at de var nødt til at overbevise Sovjet om, at de altid ville være på deres side i en krigssituation med Vesten. Ordet finlandisering blev et skælsord. Men det var realpolitik skabt på grundlag af mere end 80 000 døde!

I virkeligheden fik Finland stor bevægelsesfrihed. Det hang nok sammen med den kendsgerning, at annekterede Sovjet Finland, ville Sverige som det første melde sig i i NATO. I virkeligheden høstede Finland store handelsmæssige fordele af samhandelen med Sovjetunionen, således at Finland i al fald fra 80-erne økonomisk set var på niveau med det øvrige Norden.

Jens Rahbek Pedersen er lektor og formand for Foreningen Nordens lokal-afdeling i Malt Herred i det tidligere Ribe amt.

Finnerne går stærkt ind for nordisk samarbejde

Af Jakob Buhl

Der er blandt danske EU-modstandere alt for mange myter om Finland. Nedenfor prøver jeg at bringe nogle andre aspekter ind.

Spørger man en højskolemand som Poul Engberg, om Finland er en del af Norden, vil han ud fra historisk-poetiske betragtninger argumentere for, at det er Finland så absolut.

Flere sprogfolk vil også argumentere for, at det tusindårige samkvem mellem skandinavisk og finsk, har ført til ligheder i begrebsverden og lån af ord frem og tilbage.

Nok så vigtigt er det, at finner regner sig som nordboer, og at navnlig finlandssvenskerne har et nært forhold til Sverige og de andre nordiske lande.

Finner holder aftaler

Med hensyn til Finland og Norden, så er det jo en lidt mærkelig størrelse. Finland har indført Euroen og er det land i Norden, der er mest med i EU. Finland optræder også »EU-liderligt«, men ikke så helhjertet længere.

Min oplevelse er dog, at Finland i mange henseender er et af de lande, der bedst lever op til de nordiske samarbejdsaftaler. Det har nok noget med finsk temperament at gøre. Når først man har indgået en aftale, holder man den. Når først man har valgt en præsident, støtter man hende/ham. Det kan så selvfølgelig virke negativt i EU-sammenhæng og positivt i nordisk sammenhæng.

Ud af Ruslands skygge

Finnerne øjner selvfølgelig morgenluft nu hvor de er sluppet ud af Ruslands skygge. De kan nu føle sig lidt mindre isolerede sprogligt set, nu hvor de sprogligt nært beslægtede estere er kommet ud i friheden (og dette faktum tror jeg, med mit kend-

skab til finner og Finland, ikke man skal undervurdere). De viser også deres nye status ved at købe nye jagerfly i USA i stedet for i Sverige – hvad der virkelig var et stort chok for svenskerne.

Stor opslutning til det nordiske

Men når det er sagt, må det siges, at meningsmålinger i Finland plejer at vise stor opslutning til det nordiske (så vidt jeg husker langt over 80%) – men altså uden at lægge afstand til EU. Det er sådan nogle ting, der gør Finland til en svært forståelig størrelse for os andre. Hertil kommer folk på Åland og finlandssvenskerne, der ganske vist knap udgør seks procent af befolkningen, men er så koncentreret i sydlige og vestlige områder, at der findes kommuner i Finland med over 90 procent svensktalende. De er naturligt nok dybt afhængige af Finlands tilhørsforhold til Norden.

Også Samerne mod nord har et nært samarbejde med samer i Norge og Sverige. De er ikke mange i antal, men de bebor et stort område.

Finland er altså et nordisk land, men hvordan ligger det med de baltiske lande, der for få år siden genvandt deres selvstændighed? Her må vi gøre os klart, at der er stor forskel på dem.

I Estland tales et sprog, der er nært beslægtet med finsk, og landet har nære historiske forbindelser til Danmark og Sverige, der herskede i landet indtil 1721. Der er ingen tvivl om, at esterne er nært knyttet til Norden.

Letterne har som finnerne været under svensk herredømme, men de står fjernere i forhold til de nordiske lande end esterne.

Og Litauen er efter min mening ikke mere nordisk end Polen eller Tyskland

Artiklen har været bragt i Det Ny Notat

Og så kom Sovjets sammenbrud og en hel ny situation opstod for Finland også takket være De baltiske landes løsrivelse fra Sovjet. Den første tid var både økonomisk og mental svær. Økonomisk fordi handelen mod øst faldt bort. Jeg var i Borgå ca. 60 km fra Helsingfors i 90, da var arbejdsløsheden 2,1%. Jeg var der igen i 91, da var arbejdsløsheden steget til 12,1%. Men takket være finnernes særlige mentalitet og en devaluering, som det eneste sted i verden ikke førte til øget løntryk og inflation lykkedes også den forvandling.

I dag 15/16 år efter ser situationen igen lovende ud for Finland. Takket være den store økonomiske vækst i Rusland blomstrer handelen igen. Og finnerne har jo om nogen erfaring med at handle med russerne. Finland er medlem af EU, og selv om læserne af dette blad er modstandere, bør man betænke tre ting!

For det første: Finland bliver nu draget ind i det europæiske samarbejde på en måde, de altid har ønsket sig.

For det andet: Uanset udviklingen i Rusland er Finland nu sikkert placeret i den anden del af Europa

For det tredje: Finland havde ikke i længden råd til at bruge så mange penge på støtte til landbruget og yderområderne. Nu får de penge fra EU!

Så konklusionen er: Finlands historie er som et eventyr. Først må man gå grueligt meget ondt igennem, og selv om EU ikke repræsenterer prinsen på den hvide hest, så er lykken inden for rækkevidde.

Helsingfors-aftalen: Det nordiske samarbejdes fundament

Af *Leif Kajberg*

Det formaliserede nordiske samarbejde sådan som det udfolder sig i dag med faste organer som Nordisk Råd, parlamentarisk mødested, og det støttende, udførende, iværksættende og opfølgende embedsværk i skikkelse af Nordisk Ministerråd er noget, mange tager for givet. I det daglige tænker de mange brugere af nordiske samarbejdsordninger – fx inden for uddannelse, forskning, kultur og miljø – nok ikke så meget over, hvad der ligger bag de mange nordiske samarbejdsinitiativer, som utrolig mange mennesker i Norden har gavn af i det daglige, fx grænsependlere og de mange, som bryder teltpælene og flytter til et andet nordisk land for at arbejde og videreudanne sig. Det er de færreste, som har en klar fornemmelse af, hvor intenst og målrettet der, ikke mindst i de senere år, er blevet arbejdet på at fjerne grænsehindre i Norden. Historien bag det nordiske samarbejde er bestemt ikke paratviden hos travle hverdagsmennesker. Og sandt er det nok, at de konkrete aftaler, som dagens vidtforgrænnede nordiske i sidste instans bygger på, er en sag for en mindre kreds af indviede: Nordiske ildsjæle og græsrodder, foreningsmennesker, nogle "professionelle" som arbejder med nordiske programmer og aktiviteter, lidt embedsværk og nogle få politikere, som stadig bruger Nordisk råd som platform for initiativer, informationsudveksling, kontaktpleje og debat. Men det kan være ganske nyttigt at repetere oprindelsen til det nordiske samarbejde, også for os "indforståede" i Frit Norden-foreningerne. Med tanke på diskussionen af det nordiske samarbejde og på hvordan vi kan bevare og udvikle dette samarbejde og bringe det i spil over for politikere og beslutningstagere. Og måske også med henblik på at ruske op i offentligheden og minde om, at Norden og nordisk samarbejde har, og fortsat skal have, sit eget liv, sin egen

identitet og være en selvstændig politisk kraft og ikke blot forstås som en trædesten i forhold til EU. Det EU, som stjæler så megen opmærksomhed i medierne og dermed koloniserer så manges bevidsthed.

Hvordan det hele begyndte

Men altså, hvordan var det nu lige det nordiske samarbejde opstod? Det kan man læse om mange steder. Dette korte resumé bygger således på teksten i publikationen *Norden har noe å bidra med* s. 16-17. Man kan sige, at de nordiske stemninger og samarbejdstanker fik en genoplusning i efterkrigsatmosfæren, i årene efter 2. verdenskrigs afslutning. Det nordiske samarbejde forankredes i første omgang i Nordisk Råd, som blev oprettet i 1952, som en ramme om det formaliserede samarbejde mellem de nordiske parlamentarikere. Næste milepæl var underskrivelsen af Helsingforsaftalen (1962), som er hovedhjørnestenen i de nordiske regeringers samarbejde. Den oprindelige præambel ser således ud:

Præambel till överenskommelsen den 23 mars 1962)

Danmarks, Finlands, Islands, Norges og Sveriges regeringar,

- vilka vilja ytterligare främja den nära gemenskap, som i fråga om kultur samt om rätts- och samhällsuppfattning råder mellan de nordiska folken, och ytterligare utveckla samarbetet mellan de nordiska länderna;
- vilka eftersträva enhetliga regler i de nordiska länderna i så många avseenden som möjligt;
- vilka vilja på alla områden, där förutsättningar därför finnas, åstadkomma en ändamålsenlig arbetsfördelning mellan länderna;
- vilka vilja fortsätta det för länderna betydelsefulla samarbetet inom Nordiska rådet och övriga samarbetsorgan;
- ha enats om följande bestämmelser:

Præambelen er efterfølgende blevet revideret flere gange. De seneste ændringer trådte i kraft den 2. januar 1996. Ifølge aftalen finder samarbejdet sted under overskrifter som retsligt, kulturelt, socialt og økonomisk samarbejde og samarbejde inden for samfærdselsmidler og miljø. Siden fulgte Nordisk Ministerråd, oprettet i 1971 som det formelle forum for samarbejdet mellem de nordiske regeringer. I kølvandet på etableringen af det formaliserede nordiske samarbejde gennemførtes i de følgende år en række centrale reformer, eksempelvis ophævelsen af paskontrollen ved de internordiske grænser (1954), etableringen af det fælles nordiske arbejdsmarked (1954) og vedtagelsen af retten til som borger i ét nordisk land at modtage samme sociale sikring som medborgerne i det andet nordiske land, som man måtte arbejde eller opholde sig i (1981).

Samarbejdets mangfoldighed

Samarbejdet er vidstrakt og omfatter utrolig mange sider af samfundslivet – og af foreningslivet og kulturverdenen. Modsat EU, hvor reguleringsdillen hersker og produktionen af direktiver og forordninger er massiv, er det nordiske samarbejde ubyrokratisk og smidigt og ikke nødvendigvis baseret på formelle aftaler. Alligevel har det nordiske samarbejde kunnet sætte sig igennem på mange områder: Miljø og bæredygtig udvikling, migration, integration, uddannelse, forskning/forskeruddannelse, teknologi- og erhvervsudvikling, nordisk investeringsbank samt ikke mindst identificering og afskaffelse af grænsehindre inden for Nordens område. Der eksisterer en del permanente nordiske samarbejdsinitiativer forankret i institutioner af forskellig art, som drives på basis af nordiske fællesmidler. I 2004 var der 30. Desuden ydes tilskud til et stort antal større eller mindre projekter, typisk

inden for miljø, uddannelse, forskning og kultur. I de senere år har der været en tendens til at udstrække samarbejdet til naboområder, typisk de baltiske lande, Nordvestrusland, de arktiske regioner og EU.

Det forkætrede Nordisk Råd

Det aktive samspil, der finder sted mellem parlamentarikerne i Nordisk Råd og regeringerne i Nordisk Ministerråd, er unikt indenfor internationalt samarbejde. Desværre er det ikke altid så synligt og dokumenteret udadtil, i medierne og i offentligheden. Det giver undertiden anledning til mytedannelser, clichéer, skepsis og direkte negative omtaler fra fx visse politikeres og opinionslederes side. Som påvist af bl.a. Tomas Larsson, der er bidragsyder til Frit Norden og tilknyttet redaktionen, synes der desværre at være tendenser til, bl.a. i Sverige, at store dagblade på lederplads plus toneangivende politikere advokerer for at nedprioritere nordisk samarbejde. Velkendt er det også, at der undertiden melder sig røster i debatten, som afskriver Nordisk Råds arbejde og gerne ser rådet nedlagt. Vaneforestillingerne vedrørende Nordisk Råd og dets rolle og tendensen til at rynke på næsen af det er i tidens løb blevet imødegået af flere Norden-for talere både i folkelige sammenhænge, inden for græsroddernes kreds og af mindretallet af engagerede politikere på dette område. Per Gahrton er en af disse politikere med et grønt og nordisk bankende hjerte, og i sin bog *I stället för EG* (Stockholm: Ordfronts Förlag, 1990) sætter han et kraftigt spørgsmålstejn ved de gængse og også på dette tidspunkt fremherskende forestillinger om tomgang, stagnation og sløvhed i Nordisk Råd. Det sker i et kapitel med titlen "Finns det ett nordiskt alternativ?" (s. 239-61).

Gahrton lufter i øvrigt idéen om direkte valg til Nordisk Råd. Måske en dødfødt idé umiddelbart, men allige-

vel relevant nok at have med i arsenalet af forslag til revitalisering af nordisk samarbejde. For der er jo all mulig grund til at være optaget af det nordiske samarbejdes ve og vel, at kigge det efter i sømmene og formulere forslag til, hvordan de kan fastholdes og udbygges og få en langt større gennemslagskraft, både i vores del af verden og globalt.

Muligheder for udbygning af det nordiske samarbejde

Vigtig i denne sammenhæng er fx Ole Krarups pjece *Et frit Norden? Bidrag til den forbudte debat om Norden og EU* (2004). Ole Krarup skildrer meget præcist og overbevisende det nordiske samarbejde som et demokratisk projekt, gennemgår det nordiske samarbejdes resultater og forklarer de værdimæssige forskelle mellem EU og Norden som samarbejds konstruktion. Sat på kort formel kommer forskellene til udtryk i følgende karakteristika (s. 9):

- 1) overnational kompetence til at diktere politiske mål og midler,
- 2) omfanget af bureaukratiske apparater, og dermed
- 3) åbenhed og gennemsigtighed (transparens) samt
- 4) folkelig medvirken/accept/ opbakning.

Et meget spændende element er den efterfølgende beskrivelse af mulighederne for at udvide det nordiske politiske samarbejde. Ole Krarup ser specielt de fremtidige samarbejdsperspektiver i en udenrigspolitisk optik og opregner og uddyber følgende fire samarbejdsfelter: Sikkerhedspolitik, handelspolitik, international mægling og aktivitet i internationale forhandlinger.

En diskussion af Helsingfors-aftalens indhold, dens status som formelt grundlag for det nordiske samarbejde og mulighederne for at justere eller ændre aftalens indholdselementer og dermed det nordiske samarbejdes formål og rækkevidde i en verden med kolossalt store udfordringer inden for miljø, bæredygtig udvikling, klima, internationale handelsrelationer, indvandring, integration, fred og sikkerhed – og mange flere områder kunne nævnes – kan bl.a. tage udgangspunkt i Ole Krarups pjece. Det er en vigtig opgave for Frit Norden-foreningerne

at drage Helsingfors-aftalen frem i lyset, at diskutere dens indhold og kontekst og de handlemuligheder for det nordiske samarbejde, den lagde og fortsat lægger op til. Derfor er der god mening i at rette blikket mod Helsingfors-aftalen i oplæg og drøftelser på den kommende nordiske folkeringsdag, som netop finder sted i Helsingfors. Men meget taler for, at Frit Norden gør en særlig anstrenge for at få sat Helsingfors-aftalen på den politiske dagsorden i de nordiske lande.

Denne bestræbelse vil være helt i tråd med den konference, som Frit Norden – Norge har planer om at arrangere i Oslo i slutningen af oktober parallelt med Nordisk Råds session i Oslo. Norsk Frit Nordens konference vil rette søgelyset mod internationalt samarbejde i en globaliseret verden. Temaet for Nordisk Råds session er netop globalisering; derfor er det Frit Nordens intention at udfordre repræsentanter for de fem nordiske lande på spørgsmålet om internationalt samarbejde og opretholdelsen af folkesuverænitetetsprincippet i en tid, hvor presset for satsning på overnational styring er øget markant. Konferencens fokus være folkesuverænitetetsprincippet og dets placering i forskellige internationale aftaler og samarbejdssystemer som Helsingfors-aftalen, forslaget til EU-grundlov og FN-pagten. Også problematikken omkring overstatslig styring på områder som menneskerettigheder, fred og miljø vil være på dagsordenen.

En kort omtale af det formelle nordiske samarbejdes historik og udvikling

er at finde i Nordisk Ministerråds publikation "Norden har noe å bidra med" (2004), på s. 16-17, tilgængelig på <http://www.norden.org/pub/velfaerd/barn/sk/Nord2004003.pdf>

Helsingforsavtalet - samarbetsöverenskommelse mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige er tilgængelig på: <http://www.norden.org/avtal/helsingfors/sk/3-2-2-hfors.asp>

Ultrakorte beskrivelser af Nordisk råd og Nordisk Ministerråd, deres opbygning, profil, opgaver og arbejdsformer findes på s. 17 i "Norden har noe å bidra med" (2004), tilgængelig på: <http://www.norden.org/pub/velfaerd/barn/sk/Nord2004003.pdf>

NORDISK FOLKEMØDE/FOLKRIKSDAG POHJOISMAISET KANSANKÄRJÄT I HELSINGFORS, FINLAND 2-5 AUGUST 2007

HUVUDTEMA:

ALTERNATIV TILL EU-M

NORDISK FOLKRIKSDAG POHJOISMAISET KANSANKÄRJÄT 2007

För att sprida information om det nordiska samarbetets nuvarande dimensioner och dess utvecklingsmöjligheter, stärka sammanhållningen mellan Nordens folk, regioner och länder och främja samarbetet mellan Norden och omvärlden med ett globalt ekologiskt hållbart perspektiv för ögonen.

TIDIGARE NORDISKA FOLKRIKSDAGAR / FOLKMÖTEN:

- 1990 i Vega, Norge
- 1991 i Sogndal, Norge
- 1992 i Kungälv, Sverige
- 1993 på Bornholm, Danmark
- 1994 på Houtskär, Finland
- 1997 i Kalmar, Sverige
- 1999 i Lindsberg, Sverige
- 2000 i Ydby, Danmark
- 2001 i Göteborg, Sverige
- 2003 i Lillehammer, Norge
- 2004 i Grästorps, Sverige
- 2005 i Köpenhamn, Danmark
- 2006 i Island

ARRANGÖRER 2007:

Alternativ till EU r.f. Finland
Frit Norden, Danmark
Fritt Norden, Norge
Fritt Norden, Sverige
Heimssyn, Island

FOLKRIKSDAGEN STÖDS
EKONOMISKT AV
Svenska kulturfonden

SE HEMSIDORNA:
[HTTP://WWW.VEU.FI](http://www.veu.fi) OCH
[WWW.FRITNORDEN.DK](http://www.fritnorden.dk)

PROGRAM:

Rev. maj 2007

TORSDAG 2.8.2007

Ankomst till Hotel Arthur, Berggatan
19, Helsingfors

TEMA I :

**FINLAND - FRÅN
VÄLFÄRDSSTAT
TILL GLOBAL
HYPERKONKURRENS**

18.00 **Välkomsthälsning**, festsalen
Alternativ till EU:s
ordförande

18.10 Musik

18.30

**GLOBALISERINGSTRYCKET
PÅ FINLAND UR
POLISENS PERSPEKTIV**
psykohistoriker Ilkka Levä,
Finland
diskussion
Kaffe/Te

**19.15 TUDELNINGEN AV
FINLAND SEDAN 1995 -
FINLAND RIKARE ÄN
NÅGONSIN - HAR
600 000+ FATTIGA**
filosof Thomas Wallgren,
Finland
diskussion

**19.45 OPPOSITIONEN I
RIKSDAGEN EFTER
VALET 2007**
f.lic. Mauri Nygård, Finland
diskussion

20.30 Finsk buffé

FREDAG 3.8.2007

Hotel Arthur, festsalen

TEMA II :

**ALTERNATIV TILL
EU-MEDLEMSKAP
BILATERALA AVTAL MED
EU SAMT EES/EFTA-
AVTAL;**

9.00 **ISLAND:**
Anna Ólafsdóttir Björnsson,
Island
diskussion

9.30 **NORGE:**
Maria Walberg, vice ordf. Nej
till EU
diskussion
Kaffe/Te

10.15 **SCHWEIZ:**
docent Veli Karhu, Finland
diskussion

11.00 Lunch

TEMA III :

**HELSINGFORS-AVTALET -
BEVARA MILJÖN REN
- FRI FRÅN URAN-
BRYTNING, ATOM-KRAFT,
RADIOAKTIVITET**

12.00 HÅLLBAR ENERGI
Prof. Frede Hvelplund, Danmark
diskussion

**12.30 HELSINGFORS-AVTALET
-TILLBAKABLICK**
v.häradsb. Holger Rotkirch,
Finland

**12.45 HELSINGFORS-AVTALET
- RESULTAT**
f.kand. Birgitta Hambraeus,
OSSE-nätverket, Sverige
diskussion

ÖVRIGT BL.A.:
HÅLLBAR UTVECKLING
FRI FRÅN **ATOMKRAFT**

EDLEMSKAP

- 13.30 HELCOM MORS-PRO
ÖSTERSJÖN
RADIOAKTIV**
Erkki Ilus, ledande
sakkunnig,
Strålsäkerhetscentralen,
Finland
- 14.10 Per Hegelund, Milkas,
Sverige
diskussion
Kaffe/Te
- 14.30 HOTET MOT NORDEN
FRÅN
URANGRUVBOLAGEN –
EXEMPLET KUUSAMO**
lärare Ulla Klötzer, Finland
Satu Kirsi-Saario, Finland
diskussion
- 15.15 KYNNEFJÄLLETS
FÖRSVAR**
Kristen Nilsson, Ordf. i
Rädda K., Sverige
Eva Antonsson, Hedekas.
Sverige
diskussion
- 16.15 **Sightseeing** med buss från
Hotel Arthur
Helsingfors, Sveaborg.
- 20.30 **Festmiddag**

LÖRDAG 4.8.2007

Tusby, (Tuusula)

- KULTURELL
SIGHTSEEING
TUSBY STRANDVÄG, 5 h**
- 09.15 Avfärd från Hfors, besök på
Ainola, Villa Kokkonen,
Halosenniemi, Erkkola,
Aleksis Kivis dödsstuga

- 14.00 **Mangelmiddag,**
Hotel Krapi, Tusby

**TEMA IV:
SOGNDALSMANIFESTET**
Mangelboden, Hotel Krapi,
Tusby

- 15.30 SOGNDALSMANIFESTET**
- 17.00 Revisionsgruppen, Danmark,
Norge, Sverige, Finland
diskussion

- 17.30 Rekreation, Rökbastu, bad

- 20.00 Återfärd till Helsingfors

SÖNDAG 5.8.2007

Hotel Arthur, mötesrummet

- 9.00 Folkriktsdagen utvärderas
9.30 Platsen och temat för NFR
2008 tillkännages

- 10.00 **Panel:
NORDEN ÅR 2030 -
FÖRHÖPPNINGAR OCH
FARHÅGOR**
Representanter från Sverige,
Danmark, Finland

- 12.00 **Avskedslunch**

PRAKTISK INFORMATION

ÖVERNATTNING:

Priser i euro (•) per natt

Hotell Arthur www.hotelarthur.fi
Berggatan 19, FI-00100 Helsingfors
Enkelrum utan bad: 57 och 42
veckoslut

Enkelrum med bad: 85 och 73
veckoslut

Dubbelrum utan bad: 68 och 61
veckoslut

Dubbelrum med bad: 104 och 92
veckoslut

Veckoslutspriset från fredag 3.8.

Priset inkluderar frukost.

Vandrarhem: **EUROHOSTEL**
www.eurohostel.fi.

Slottsgatan 9, FI-00160 Helsingfors

Enkelrum utan bad: 39,20 per natt

Nyare Enkelrum 42,50 per natt

Dubbelrum 23,50 per person/natt

Nyare Dubbelrum 26,60 per person/
natt

3-pers. rum 23,50 per person/ natt

Priset inkluderar lakan, handuk och
morgonbasta. Frukost à 6,50.

Dusch och toaletter i korridoren.

Separat kök finns till förfogande.

Eurohostel-rummen är renoverade,
har TV.

Sängarna är inte högsängar.

BOKNING AV RUM: Boka rum
själv **senast 15 juni 2007** direkt till

hotellet eller vandrarhemmet

med angivande av beteckningen:

VEU/Nordisk Folkriktsdag

för Hotell Arthur och bokningsnumret
156513 för EUROHOSTEL.

Meddela namn, adress, önskemål och
e-post. OBS! Betalningen vid
ankomsten till Eurohostel.

ANMÄLAN

Senast 30 juni 2007 till:

Danmark: Jesper Morville

e-post: jespormorville@mail.dk

tel: +45 3821 2152

Norge: Torbjørn Dahl

e-post: tordahl@online.no

tel: +47 9364 4441

Sverige: Jörgen Bengtson

e-post: jorgen@infopress.se

tel: +46 8 720 2020, +46 70 660 5560

Island: Anna Ólafsdóttir Björnsson

e-post: annabjo@gmail.com

tel: +354 565 0758, +354 692 1952

Finland: Gerd Söderholm

e-post: gerdsoderholm@yahoo.com

tel: +358 9 148 4746, +358 50 567 0279

Finland: VEU

e-post: veu@co.inet.fi

tel: +358 9 682 3422

fax: +358 682 3544

Skandinavien under tiden 1900...1930

Av *Tomas Larsson*

Inledning

Under perioden från förra sekelskiftet fram till 1930 ägde en intressant utveckling rum mellan de tre skandinaviska länderna Danmark, Norge och Sverige. Förutom en strikt neutralitetspolitik, som höll länderna utanför första världskriget fanns även intressanta, politiska relationer mellan länderna. Det som gör denna period än mer intressant är att det finns flera likheter mellan dåtidens och dagens hårda fokusering på Centraleuropa. Ett annat ständigt återkommande ämne är de komplicerade relationerna österut.

Vid förra sekelskiftet fanns endast två monarkier i Skandinavien, den danska (Glückborg-linjen) och den svenska (Bernadotte-linjen). Men i såväl Norge som Island fanns även starka krafter som ville frigöra länderna. Å andra sidan fanns spåren kvar av 1850- talets skandinavism. För att kompensera den politiska skandinavismens nederlag hade de tre länderna redan under 1870-talet gått över till ett mer praktiskt samarbete. Än idag lever detta samarbete vidare, även om vi inte så ofta tänker på det. Men de tidigare tankarna om skapandet av en skandinavisk dynasti var för evigt förbi.

Två riken blir fyra

Under 1800-talet hade starka självständighetsrörelser vuxit fram på Island och under 1903 upprättades ett isländskt ministerium i Reykjavik. Året därefter fick landet sin egen regering (Hjemmestyre). Det kom emellertid att dröja ända till 1918 innan ett Unionsavtal slöts mellan Danmark och Island. Unionsavtalet skulle gälla i max 25 år. Dock skulle kontrollen över utrikespolitiken, försvarspolitiken och Kustbevakningen ligga kvar i Danmark. Under december 1918 halades Dannebrogen för sista gången i Reykjavik.

Även i Norge stärktes opinionen för självständighet. Redan den 7 juni „...hemställde Stortinget hos Oskar II att låta någon medlem av huset Bernadotte mottaga den norska kronan...“ men anbudet avvisades av Sverige. Valet blev istället prins Karl i Danmark. Den 13 augusti 1905 hölls en folkomröstning i Norge där 99% av väljarna röstade för en upplösning av Unionen. Endast lite drygt två veckor senare inleddes i Karlstad förhandlingar mellan Sverige och Norge och den 22 juni påföljande år kröntes den nye norske konungen, som fick namnet Håkon VII. För första gången sedan 1380 var Norge en fri nation.

Under 1914 ägde stora händelser rum i Centraleuropa. Första världskriget startade med skotten i Sarajevo. Omgående efter denna händelse kontaktade den svenske utrikesministern den norske. Den 18 december samma år ägde det berömda dansk-svensk- norska kungamötet rum i Malmö och elva månader senare ägde ett liknande kungamöte rum i Kristiania (Oslo). *Samtliga skandinaviska länder förklarade sig neutrala, vilket visade sig vara en mycket framgångsrik taktik då inget av länderna hamnade i krig.*

Ett gigantiskt men glesbefolkat land i Norden är Grönland. Landet besöktes redan år 877 av islänningen Gunbjörn (inuiterna immigrerade dock till Grönland långt tidigare, redan omkring 2000 f Kr). Sedan 1380 tillhörde västkusten i praktiken till Norge och det kom att dröja ända till år 1821 innan det norska Stortinget överlät Grönland till Danmark (de sista skandinaverna på Grönland från vikingatiden dog ut sannolikt redan under början av 1500-talet). I praktiken gällde överlåtandet dock endast delar av den grönländska västkusten. Under 1916, samtidigt som Danmark sålde det danska Västindien (nuvarande Jungfruöarna) till USA för nästan 3 miljarder skr (prisnivå 2006), erkände USA Danmarks

politiska och ekonomiska intressen över Grönland. Norge fick suveränitet över Svalbard och Björnön via de internationella Paris- traktaten februari 1920. Under 1921 tillkännagav Danmark sin suveränitet över Grönland då domänerna sträcktes hela vägen över den väldiga kontinenten, ända till östkusten. Cirka tio år senare gav dock den norska regeringen en sällfångstexpedition polismyndighet över norska undersåtar på Östgrönland och år 1931 proklamerade en norsk expedition Norges suveränitet över östra Grönlands väldiga kustland. Den norska flaggan hissades på östkusten och den politiska krisen var ett faktum. En tid senare fick en domstol i Holland reda ut konflikten och Danmark vann den striden. År 1928 blev Bouvet-ön - som ligger ungefär mitt emellan Sydafrika, Antarktis och Syd-Amerika - norskt territorium (ön har en yta av 49 kvadratkilometer, är nästan helt och hållet täckt av is och har den 780 meter höga Olavtoppen).

De skandinaviska ländernas närområden

Sedan en mycket lång tid har det funnits en diffus gemenskapskänsla mellan de tre folken men idag står de skandinaviska politikerna längre ifrån varandra än någonsin tidigare. Nu, liksom då, hävdar visserligen ländernas politiker att de är „bästa vänner“, men det nordiska samarbetet är i realiteten avvecklat.

Mycket har skrivits om varför det inte längre finns något reellt nordiskt samarbete. Det är lätt att få uppfattningen att denna frågeställning är ny. Men redan under första världskriget beskrevs alla minister- och kungamöten som att [de skandinaviska] statsmännen „...möttes till gemensamma möten, än i det ena landet än i det andra“. Något senare, efter bildandet av Nationernas Förbund år 1920, hade visserligen

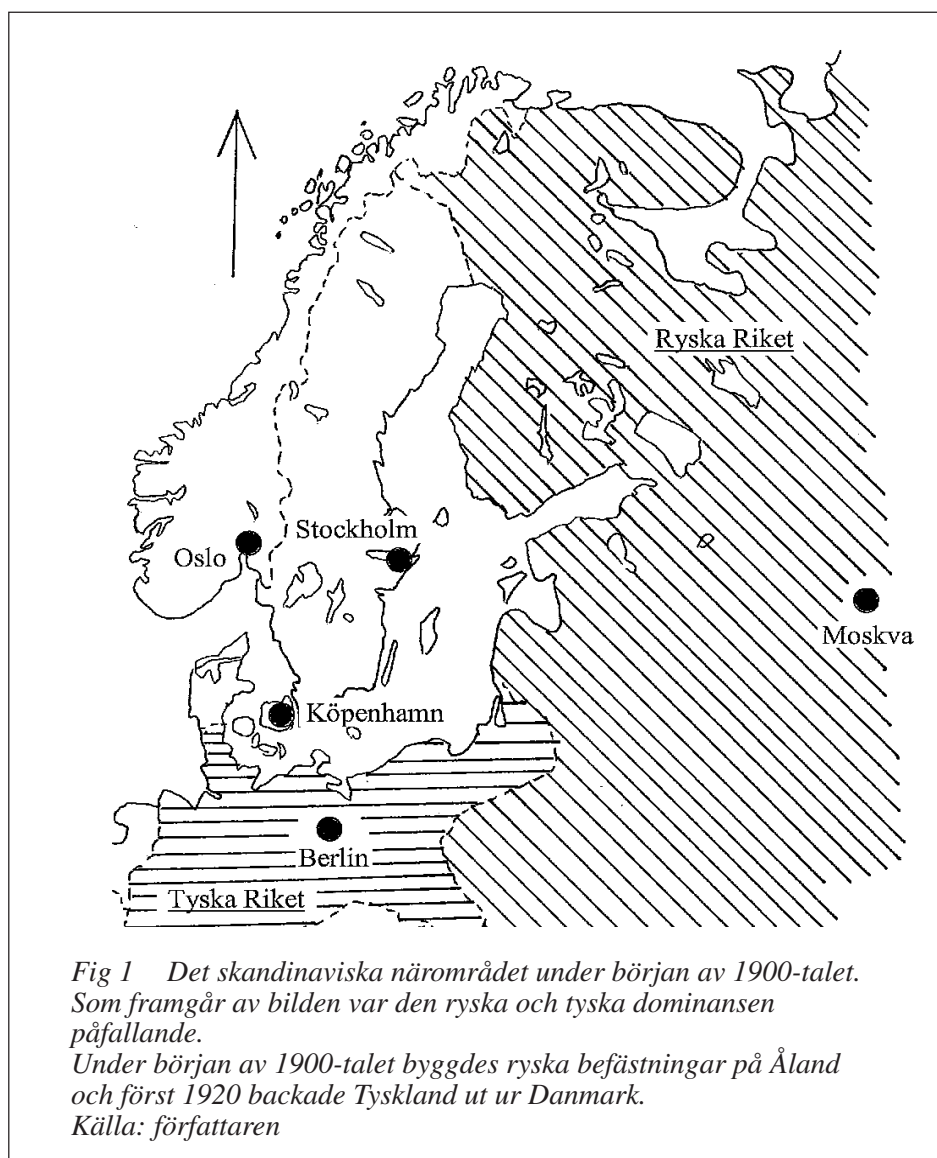

Fig 1 Det skandinaviska närområdet under början av 1900-talet. Som framgår av bilden var den ryska och tyska dominansen påfallande.

Under början av 1900-talet byggdes ryska befästningar på Åland och först 1920 backade Tyskland ut ur Danmark.

Källa: författaren

„...Sverige, Norge och Danmark utvecklade ett politiskt samarbete, som stimulerats av de tre folkens gemensamhet i tradition, språk, kultur och livssyn...“ men det fanns „...knappast några klara och bestämda mål för den nordiska politik, som begynte under 1920-talet...“(1)“. Den nordiska politik som trots allt ändå fanns var „...mest uttryck på det kulturella området och rörde sig därmed fjärran från brännbara politiska frågor...“, ungefär som idag.

Den svenske författaren Alf Henrikson sammanfattade detta uråldriga, skandinaviska beteende på följande vis: de [norrmen och svenskarna] „...har nästan alltid suttit rygg mot rygg och tittat åt var sitt håll vad storpolitiken beträffar. Då och då under seklernas lopp har de vänt sig om och slagit varandra på käften...“. Visserligen handlade boken om svenskar och norrmen, vilket dock

Henrikson snabbt kompletterar med att detta mestadels ägde rum „...under medverkan av en tredje broder“ [Danmark].

Det går inte att komma ifrån det faktum att de tre länderna alltid har varit starkt påverkade av det som sker hos grannarna i Central- och Östeuropa. De två största oroshärdarna i det skandinaviska närområdet - Ryssland och Tyskland - har dock främst påverkat Sverige och Danmark medan Norge har haft en starkare relation västerut med det anglosaxiska området. Se fig. 1 Intressant är även att det under början av 1900-talet fanns en flytande skala hos de skandinaviska länderna vad gäller relationerna till det mäktiga Tyskland. I Sverige fanns en mycket utbredd tyskvänlighet inom etablissemangen, via det mer skeptiska Danmark (som ju 1864 berövats på gigantiska landområden i söder) och till Norge, där det under

Tomas Larsson, sommarboende i Mellbystrand, Halland.

Tomas Larsson er tilknyttet Frit Nordens redaktion.

(mer info skandinaviskt samarbete www.tomas.lwp.se)

1910-talet „...växte fram ett rent tyskhat“ (2).

Intressant, inte minst ur dagens EU- perspektiv, är att närmare studera den beundran för Centraleuropa som fanns inom det svenska etablissemangen. Den svenska drottningen Viktoria, som var född i Baden, tog „...öppet parti för Tyskland, glädde sig över dess segrar och sörjde över dess motgångar“ (1). En svensk, socialdemokratisk riksdagsman talade gärna om „...den humanitet och tolerans, som utmärkte den tyska folksjälens...“ (1). Under krigets sista år fanns i Sverige „...ej färre än 800 agenter för den tyska propagandan“, enligt en amerikansk ambassadör. Det gick så långt att den tyske ambassadören i Stockholm, von Reichenau, „...uppträdde till sist så klumpigt och påträngande, att den svenske utrikesministern måste begära hans återkallande“ (1).

Vidare beskyldes socialdemokraten Branting (som var varm anhängare av neutralitetspolitiken samt intog en skeptisk till Tyskland) för att vara både „osvensk“, „tyskfiende“ samt „tjänare åt City“ (d v s England). **Intressant är att här jämföra den propaganda som en stor del av etablissemangen idag bedriver mot såväl USA som i viss mån England, samt den djupa värnaden för Centraleuropa (EU).**

De norska relationerna med

Tyskland försämrades drastiskt då tyskarna sänkte inte mindre än elva norska fartyg. Under 1916 utfärdades ett norskt förbud för främmande u-båtar att uppehålla sig i norska farvatten. Tyskarna svarade med att sätta igång ett nytt u-båtskrig mot norska fartyg. Men denna gång ställde sig Sverige och Danmark på den norska sidan.

Gemensam valuta

Trots alla politiska spänningar mellan de skandinaviska länderna fortsatte de ändå att använda kronan från starten under 1870-talet, om än i nationella versioner sedan världskrigets utbrott 1914 (se även Frit Norden, nr 2, 2005). Under 1925 hade dock den danska och norska kronan fallit kraftigt mot den svenska (neråt 53 öre per svensk krona), men under 1928 blev kurserna åter desamma.

I Centraleuropa samt Finland, som också gått in för gemensam valuta (LMU), blev dock penningvärdesförsämringen extremt kraftig. Under perioden 1914...1921 föll t ex den finska marken från 72 svenska ören till endast 8 öre, ungefär lika illa som den tyska marken (marken kraschade strax därefter, den finska marken fick istället flera extra nollor och byttes ut först under början av 1960-talet). Se fig 2

Sammanfattning

Perioden 1900...1930 är en mycket intressant del i den skandinaviska historien. Perioden inleddes med kyliga förhållanden mellan de skandinaviska länderna (unionsupplösning), samtidigt som regionen gick in i en mycket ansträngd situation med världskrig i grannländerna. Intressant är dock att länderna i flera avseenden mer eller mindre agerade parallellt (neutralitetspolitik, gemensam valuta, senare gemensam växelkurs etc). *Senare visade sig Norges och Danmarks „likgiltighet“ inför ett*

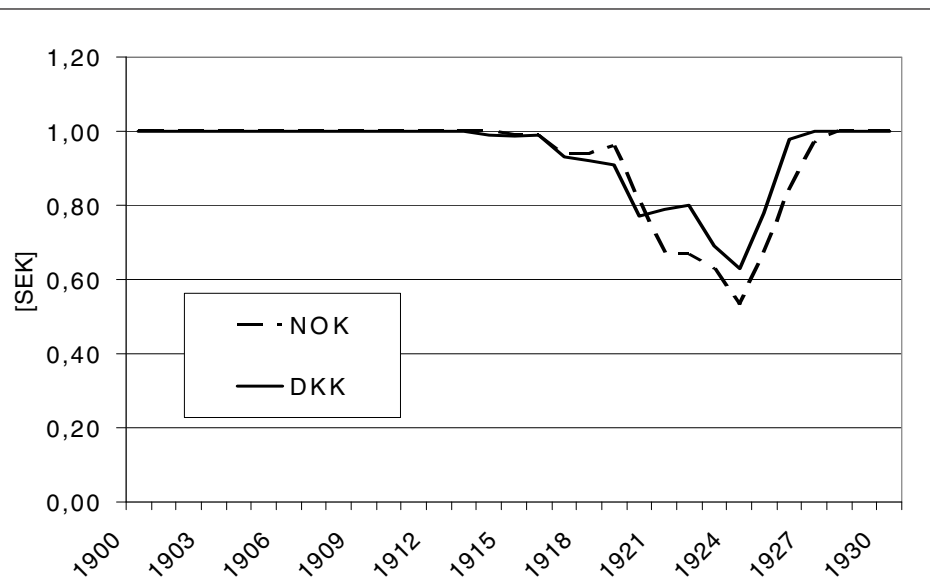

Fig 2 Växelkursen hos den svenska, norska och danska kronan under perioden 1900...1930. Fram till och med 1914 var valutan gemensam men därefter gick växelkurserna tillfälligt isär. De blev dock åter samma under 1928. Vid utgången av 2006 kostade en dansk krona 1,24 skr och en norsk krona 1,15 skr. **Det är förmodligen unikt i västvärlden att tre så lika grannländer med en i grunden gemensam valuta (från 1873) och som har en så stabil växelkurs mot varandra, har ett så litet penningpolitiskt samarbete.**

nordiskt försvarförbund rädda Sverige från att dras in i äventyrligheter på andra sidan Östersjön.

Artikeln visar även de mycket komplicerade relationer som de skandinaviska länderna hade mellan sig. Norges nyvunna självständighet, islänningarnas successiva frigörelseprocess samt ländernas högst olikartade utrikespolitiska relationer gjorde att det skandinaviska samarbetet av naturliga skäl aldrig fick någon större betydelse.

Vad kan vi lära oss av perioden?

Det finns mycket som Skandinavien idag kan lära sig av det som hände under början av 1900-talet. Den tidigare nämnda beundran av Centraleuropa inom det svenska etablissemangen finns kvar än idag, om än i modifierad form (EU). Artikeln har även gett några prov på de högst olika politiska relationer som de tre länderna hade med omvärlden. Den neutralitetspolitik som de tre skandinaviska länderna konsekvent bedrev under första världskriget skyddade oss mot att

drabbas av central- och östeuropéernas brutala politik.

Än idag är de utrikespolitiska relationerna i Skandinavien mycket heterogena, samtidigt som Skandinavien ligger i kläm mellan Östeuropa och Centraleuropa. Norge är visserligen med i NATO men inte EU, Danmark är med i bägge men har en rad förbehåll och Sverige gick visserligen med i EU men har en folkopinion som snabbt ångrade sig efter folkomröstningen.

Det är på sikt heller inte omöjligt att de politiska, ekonomiska och militära banden över Atlanten kommer att klippas av då EU har egna ambitioner inom stormaktspolitiken. EU kan då eventuellt ta över även försvarspolitiken. Vad detta kan innebära vet vi inte och frågetecknen är många. Å andra sidan blir EU allt mer beroende av Rysslands enorma naturtillgångar. Bryssel riskerar då att hamna i en valsituation mellan Norden och Ryssland, där Norden väger lätt.

I denna komplicerade situation befinner sig det nordiska samarbetet tyvärr i en snabb avvecklingsfas. Resterna av detta håller på att „vävas in“ i EU:s maktstrukturer, samtidigt

som en allt större del av de skandinaviska ländernas makt i en allt snabbare takt förs över till Bryssel. Dock har två opinionsundersökningar från 2004 och 2006 visat att de skandinaviska folken fortfarande är mycket positiva till nordiskt/skandinaviskt samarbete. *Det finns därför all anledning för de skandinaviska ländernas regeringar att stanna upp en stund i denna avvecklingsprocess.*

Vi kan även konstatera att fallgroparna inom det nordiska samarbetet är många. Förvånansvärt ofta rör det sig dock om interna stridigheter mellan de skandinaviska ländernas makthavare, underblåsta av flera sekler gamla politiska motsättningar. Men redan under 1200-talet utspelade sig en likartad utveckling på Island. Island hade visserligen utvecklat en unik form av närdemokrati och rättsstat, men samtidigt började påvemakten (Centraleuropa) sakta men säkert att få ett allt större inflytande över den isländska politiken. Den isländske författaren Njörður Njarðvík sammanfattade utvecklingen på följande vis:

„De lagstiftande krafterna insåg inte att biskoparna var en främmande faktor i systemet, en faktor som kom att hota dess existens. Denna utveckling skedde långsamt och gradvis. Hövdingarna höll stånd ganska länge och de förstod inte att de oundvikligen skulle bli besegrade av en maktfaktor som låg utanför det isländska samhället. De hade, naturligt nog, ingen samlad bild av samhällsutvecklingen i Europa.“ (3)

Det finns ett ständigt återkommande mönster i skandinavisk politik, där länderna med jämna mellanrum obemärkt börjar lyda under någon utländsk maktstruktur. Intentionerna från början är oftast goda, men det sker på bekostnad av självständigheten. Förr eller senare

Skandinavisk kronologi 1900...1930

1903	Ett isländskt ministerium upprättas i Reykjavik
1905	Norge blir självständigt
1914	Dansk- norsk- svenskt kungamöte i Malmö
1918	Unionsavtal mellan Danmark och Island
1918, dec	Dannebrogen halas för gott i Reykjavik
1920, feb	Norge fick suveränitet över Svalbard och Björnöya
1920, jun	Nordslesvig återförenas med Danmark
1921	Danmark tillkännages dess suveränitet över Grönland
1929	Norge fick suveränitet över Jan Mayen

Snabbdata skandinaviska länder år 1900

Nedan följer en kort sammanställning över de skandinaviska länderna år 1900:

Land	Danmark	Sverige/Norge
Statschef	Christian IX	Oscar II
Regeringschef	Hannibal Sehested	NO: J Steen SE: E G Boström (1891- 1900) F Otter (1900- 1902)
Antal invånare	2.523´	7.354´

Danmark	2.418 k pers	Norge	2.218 k pers
Färöarna	15	Sverige	5.136
Grönland	12		
Island	78		

Summa	<u>2.523 k pers</u>	<u>7.354 k pers</u>
-------	----------------------------	----------------------------

bryter sig dock länderna fria från detta ok. Problemet är att denna process kostar både tid och pengar, tillgångar som inte längre finns i en allt mer globaliserad ekonomi. *Vi skandinaver borde därför lära oss av historien och istället vända oss till varandra*

Källförteckning

- (1) „Sveriges historia genom tiderna“, Stockholm, 1953
- (2) „Norges historia“, oktober 1949
- (3) „Island i forntiden“

Nyt fra vore foreninger

Ledamöterna i den svenske styrelse är sedan årsmötet 2007:

Jörgen Bengtson, ordförande
 Gunilla Winberg, vice ordförande
 Richard Söderström, kassör
 Bolof Stridbeck
 Roland von Malmborg
 Kerstin Palmlund
Suppleanter:
 Monica Dahlby
 Agneta Bengtson
 Stephan Gyllenhammar

Velkommen til konferanse og til Nordisk Råds session

30. oktober til 1. nov i Oslo

Fritt Norden - Norge vil onsdag den 31. oktober arrangere en konferanse i Håndverkerens lokaler i Oslo.
 (Med forbehold om økonomisk støtte)

Konferansen vil rette søkelyset på internasjonalt samarbeid i en globalisert verden. Tema for Nordisk Råd er globalisering, og vi ønsker å utfordre representanter fra de 5 nordiske land til å uttale seg om internasjonalt samarbeid og om folkesuverenitetsprinsippet vil kunne overleve det økte presset for overnasjonal styring.

Konferansen vil fokusere på folkesuverenitetsprinsippet plass i ulike avtaler som Helsingforsavtalen, forslag til EU-grunnlov og FN-pakten. Hvem skal bestemme innen ressurspolitikk, handelspolitikk, arbeidslivpolitikk, sosialpolitikk, skatter og avgifter? Trenger vi overstatlig styring innen mennekerettigheter, fred og miljøarbeid?

Før og etter konferansen vil vi følge Nordisk Råds forhandlinger og delta på div. kulturarrangementer.
 Program og påmelding på vår hjemmeside:
www.fritt Norden.dk

For Fritt Norden-Norge
 Torbjørn Dahl (leder)

Nordiske noter

Hvad hedder det på —?

Er du i tvivl om betydningen af et ord på nabosproget?

Så er der hurtig hjælp at hente i den tværnordiske netordbog, Tværslå, som findes på <http://ordbok.nada.kth.se>
Nordisk netordbog er et samarbejdsprojekt støttet af Nordisk Ministerråd. Delprojektet **Tværslå** udvikler tvær-sproglig opslag i ordbog.

Fællesordbogen anvendes herefter i delprojektet **Tværsök**, en tvær-sproglig søgemotor, som giver træf på alle de nordiske sprog.

Se demo på <http://norden.siteseeker.se/>

Kontingent for 2007

Hører du til dem, der endnu ikke har betalt, be'r vi om hurtig indbetaling, så arbejdet kan fortsætte. Her er de nødvendige oplysninger:

Kontingent 2007:

Medlemskab/abonnement
 pr år200 kr
 Par (et blad pr husstand) .. 250 kr
 Studerende og arbejdsløse 100 kr
 Par (et blad pr husstand) ...150 kr

NYE BØGER - Godt nyt læsestof!

Gert Tinggaard Svendsen og Gunnar Lind Haase Svendsen
Social Kapital. En introduktion
 ISBN: 8741250176
 208 sider, 248.00 kr
 Hans Reitzels Forlag, 2006
www.hansreitzel.dk

Social Kapital. En introduktion

Denne bog skrevet af Gert Tinggaard Svendsen og Gunnar Lind Haase Svendsen viser, hvordan social kapital er en af de vigtigste produktionsfaktorer i det danske samfund.

Forfatterne forklarer et samfunds

John Holten-Andersen
Vanvid og virkelighed - en økologisk omtænkning
 ISBN: 978-87-7739-968-8
 355sider. , 268 kr.
 Forlaget Hovedland, maj 2007
www.hovedland.dk

samlede sociale kapital på denne måde:

Summen af det ofte uformelle samarbejde som daglig foregår på kryds og tværs mellem borgere og velfærdsstat, og som hviler på tillid og normer, bygget op gennem en lang historie.

Mistillid og kontrol skaber bureaukrati og koster penge. Et velfungerende civilsamfund derimod, som alle føler sig ansvarlige for, er en produktiv kraft, der gør samfundet mere smidigt og effektivt.

Et ord er et ord, og vi har grundlæggende tillid til andre i Norden. Denne tillid 'smører' samfundssystemet. Og summen af utallige sådanne ordninger, baseret på tillid, gør at samfundet sparer enorme udgifter, mener Svendsen og Svendsen.

Resultaterne fra fire World Values Surveys og det såkaldte SoCap-projekt (se kap. 3) viser, at med hensyn til generel tillid topper fire nordiske velfærdsstater en liste med 86 lande. De fire lande er Danmark, Norge, Sverige og Finland. Island ligger på tiende pladsen.

Eksempler på opbygning af social kapital i Danmark er forsamlingshus-, andels-, sports- og idrætsbevægelserne. Foreningslivet giver grobund for mere fællesskab og for regelmæssig, personlig kontakt mellem folk, der før var hinanden fremmede; og pludselig bliver tillid og samarbejde en realitet.

Men den sociale kapital i et samfund er sårbar og kan hurtigt forsvinde, — og det kan tage flere hundrede år at opbygge den igen, siger forfatterne.

Gert Tinggaard Svendsen er professor i offentlig politik, Institut for Statskundskab, Århus Universitet

Gunnar Lind Haase Svendsen er lektor ved Institut for Forskning og Udvikling i Landdistrikter, Syddansk Universitet, Esbjerg.

Vanvid og virkelighed - en økologisk omtænkning

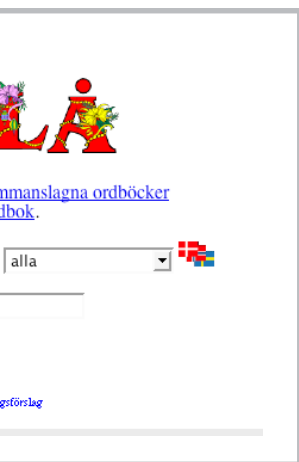
Denne bog, der netop er udkommet, handler også om betydningen af fællesskaber, bevægelser og nordiske folkestyretraditioner. Men de to bøger har vidt forskellige formål og indfaldsvinkler.

Mens Svendsen og Svendsen prøver at udfylde 'et hul' i økonomisk teori med betydningen af social kapital, tager John Holten-Andersen sine læsere ud på en filosofisk rejse, hvor målet er, ud fra et økologisk standpunkt, at forstå samfundets (vanvittige) indretning.

„Holten-Andersen tager udgangspunkt i sproget og i den kendsgerning, at sproget synes at styre vores tanker. Med eksempler der spænder fra Hellas til EU viser Holten-Andersen, hvorledes den europæiske tanke fra starten har kurs mod katastroferne. Adskillelsen mellem krop og sjæl, sprog og virkelighed har sendt os ind i forfærdende blindgyder, kolonialisme, totalitarisme og cyperspace. Hvor fornuften regerer enevældigt, hvor liberalismen, kommunismen og borgerligheden tager magten, forsvinder virkeligheden. Bliver abstrakt, totalitær.“ (citater fra bogens omslag).

I Vanvid og Virkelighed appellerer han til vores fællesskabs fornuft, til vores „common sense“, hvorfor bogen også har overtitlen: På sporet af den sunde fornuft.

Holten-Andersen er samfunds- og miljøtænkner samt redaktør for tidskriftet SALT, se www.tidskriftetsalt.dk

Hvis man vil betale via netbank bruges:

Reg.nr. 1551, og
 Konto nr. 3177920

Vi håber at rigtig mange runder indbetalingen op med en god gave til foreningen igen i år.

Frit Norden
co. Lerstrup
J. P. E. Hartmanns Allé 2-B
2500 Valby

Post kunde nr. 150011206

Lørdag den 6. oktober 2007

Årsmøde i FRIT NORDEN

i Valby Kulturhus

Valgårdsvej 4, 2500 Valby

lige ved Toftegårds Plads og få minutters gang fra Valby station.

Tema: **Nordisk samarbejde
- aktuelle
perspektiver**

Program:

- fra 12 **Ankomst**
Mulighed for at købe
frokost i medborgerhuset.
- 13 **Årsmøde**
Beretninger, valg m.m.
i følge Vedtægterne
- 15 Kaffe/te
- 15:30 **Oplæg ved Kristen Touborg**
der vil tale om samarbejde
i Norden ud fra sine
erfaringer fra Nordisk Råd.
- 17 **Oplæg ved Johan Lindblad**
Pådrivere skal opdrive løs-
ninger - hvordan man
overvinder hindringerne for
det nordiske samarbejde.
- 18:45 **Spisning**
Dagens ret koster 55 kr.
- 20:00 Medborgerhuset lukker

*Kristen Touborg Jensen,
medlem af Folketinget for SF, af
Grønlands- og Færøudvalget
og af Nordisk råd og gårdejer
på Lemvig-kanten.*

*Johan Lindblad
arbejder for
Nordisk Mini-
sterråd, med
ansvar for bl.a.
informationst-
jenesten
www.hallonorden.org , samt arbej-
det med at fjerne grænseproblemer
for private og firmaer.*

Tilmelding

senest d. 30. september
til Hanne Kock, tlf. 4097 9425
e-post: hannekock@post.tele.dk
eller
Jesper Morville, tlf. 39 63 35 37
e-post: JesperMorville@mail.dk
Pris: kr.100 (incl. kaffe - excl. mad)

Som noget nyt inviteres alle til
også at deltage i et fælles styrelses-
møde med deltagelse af repræsen-
tanter fra vore tre foreningers
styrelser
søndag d. 7 oktober kl. 10

PÅ GENSYN!

STØT FRIT NORDEN

i arbejdet for folkestyre og
et frit internationalt samarbejde
med udgangspunkt i nordisk
menneskesyn og fællesskab.
Foreningen er tværpolitisk og
uafhængig af andre organisationer.
Bliv medlem eller abonnent.

Nærmere oplysninger hos
landssekretær

Hanne Kock
Ryslingevej 24
DK-8270 Højbjerg
hannekock@post.tele.dk

Eller hos formændene:
Frit Norden, Danmark:

Jesper Morville
Christianshvilevej 3, 1. sal
DK-2920 Charlottenlund
tlf. +45 39 63 35 37
JesperMorville@mail.dk

Fritt Norden, Norge:

Torbjørn Dahl
Hunderfossvn. 24
N-2625 Fåberg, Norge
tordahl@online.no

Fritt Norden, Sverige:

Jörgen Bengtson
Långholmsgatan 16,
SE-117 33 Stockholm.
jorgen@infopress.se

**Eller besøg vores hjemmeside:
<http://www.fritnorden.dk>**